

Nina Lykkeová (Norsko)

Debutovala roku 2010 sbírkou *Orgien, og andre fortellinger* (Orgie a jiné povídky). Do češtiny i slovenštiny byla přeložena její kniha *V posledním tažení*, resp. *V poslednom štádiu*, která se stala norským bestsellerem a autorce vynesla Bragovu cenu, nejvýznamnější literární ocenění Norska, které se uděluje už od roku 1992. Jde o román z lékařského prostředí, jehož hlavní postava Elin už víc než 20 let pracuje jako praktická lékařka a stejně dlouho je vdaná za Axela. Jenže před ním existoval jistý Bjørn, který se zničehonic vynořil na facebooku a který obrátí Elinin život vzhůru nohama. Kniha byla velice úspěšná nejen v Norsku, kde vyšla ve více než sedmdesátitisícovém nákladu, ale i ve Švédsku a v Německu, kde se prodalo 35 tisíc, respektive 10 tisíc výtisků.

úryvek z knihy *V posledním tažení* přeložila Kateřina Křišťůvková

Nikdo nezná skryté proudy vířící mezi obyvatelstvem lépe než praktický lékař. Už jsem se setkala s lečím, s bezlepkovou dietou, bezlaktózovou, s dietou bez cukru, viděla jsem lečjákové titulky v novinách a na internetu, které ve zdravých lidech vyvolávají domněnky, že pokud přestanou jíst chleba nebo sýry, všechno začne dávat smysl. Lidé středního věku nechápou, proč jsou pořád unavení. To proto, že začínáte stárnout, říkám jim, ale oni si myslí, že stárnutí se jich netýká, stejně jako si myslí, že se jich netýká smrt. Že smrt v jejich případě udělá výjimku. Považují za samozřejmost, že jim tělo funguje bezchybně, a proto je překvapí, když to tak najednou není. Když si najednou nedokážou dojít na velkou, nemůžou usnout nebo jejich svaly nechtějí spolupracovat. Sedmačtyřicet není žádný věk, říká sedmačtyřicetiletý pacient. Kdepak, namítám, sedmačtyřicet je dost vysoký věk, takže už nemůžete dělat všechno jako dřív. S tím se ovšem nechtějí smířit. Chtějí žít jako dřív, a tak si na internetu pořizují jakousi konkrétní šťávu nebo zelený prášek nebo chtějí, abych jim diagnostikovala nějakou specifickou alergii, případně nesnášenlivost určitých potravin, aby mohli přesto dál žít jako předtím, pokud tedy budou pít onu šťávu nebo polykat onen prášek, přestanou konzumovat tu či onu zásadní potravinu nebo se začnou vyhýbat zvířatům, která mají srst.

Nechtějí slyšet, co jim říkám, totiž že mají zvolnit, být spokojení, konzumovat rozmanitou stravu a hýbat se, přesně v tomhle pořadí. Nebaví mě to opakovat a je nebaví to poslouchat, jenže taková je pravda a pravda je nudná.

Je pátek ráno, do osmé zbývá pět minut. Za pět minut to vypukne. *Vpusťte nepřítele*, říkává jeden můj kolega. A dokonce i teď, po všech těch letech, se mi stává, že mě takhle za psacím stolem tady v lékařském centru, v druhém patře starého činžáku na náměstí Solli napadá, proč venku čekají lidé na to, až budou smět vejít ke mně. Kvůli cestě sem si vzali z práce volno, ale proč? V hlavě mám prázdno a ticho. Na stole přede mnou leží několik papírů, vedle nich stetoskop, stojí tam monitor, tamhle se tyčí jakýsi veliký stroj na kolečkách, k čemu je to všechno dohromady dobré, nač tady jsou tyhle věci, co se tu bude dít, co se ode mě očekává. Proč tu jsem já. Nalevo okno, za mnou police s časopisy a knihami, na stěně přímo naproti

plakáty s vyobrazením lidského těla – vypadá to tu jako v ordinaci, jenže kde je doktor, vždyť jsem tu akorát já. Kde jsou dospělí, jak jsem se tu ocitla. Tohle musí být nedorozumění. Co kdybych se sebrala a odešla? Předstírala, že mířím na záchod, proplížila se kolem lidí sedících tam venku a zkrátka zmizela.

Jenže najednou mám svět před očima zase ostrý a jdu ke dveřím a zvu dovnitř dnešního prvního pacienta, jistěže, opět se plně soustředím a vzápětí už mám na ruku rukavice a natírám si prsty lubrikantem, na vyšetřovacím lehátku přede mnou leží na boku muž, kalhoty má stažené ke kolenům a vystrkuje na mě bílý zadek a ve chvíli, kdy mu roztáhnu půlky, vidím i cítím, že se po poslední návštěvě toalety pořádně neutřel, vlastně se neutřel vůbec, ačkoli věděl, že kvůli hemoroidům a svědění konečníku půjde k lékaři, mně ovšem nedělá problém chovat se profesionálně a posoudit stav jeho hemoroidů a potom mu klidně zavést prst do konečníku a prohmatat mu ho, a když už tam jsem, tak i prostatu, načež prst vytáhnu, rukavice vyhodím, dojdou k umyvadlu a důkladně se umyju, skoro jako chirurg, a nakonec si na ruce stříknu ze zásobníku tři dávky antibakteriálního prostředku.

„Doufám, že vám nebude vadit, když otevřu okno,“ říkám. „Musím tu trochu vyvětrat.“

Pacient se mezitím oblékl. Teď vypadá jako kterýkoli občan a modročervené uzly obklopující jeho nemytý konečník jsou zase schované v černých kalhotách s puky.

„Omlouvám se. Neodvážuju se ale teď pořádně utírat, hrozně se bojím, že mi to tam popraská.“

„To je v pořádku.“

Ne, není, vyhrkne Tore.

Tore je plastová lidská kostra v životní velikosti stojící v rohu mezi umyvadlem a dveřmi. Jediný svědek toho, co se tu děje. Když jsem si ho koupila, nasadila jsem mu na lebku jen tak z legrace černý pánský klobouk, tehdy mě takové věci zajímaly, role humoru ve vztahu mezi lékařem a pacientem, význam smíchu při léčbě. Tehdy jsme svými činy hodlali změnit svět i norské zdravotnictví a nazírat na pacienty celostně a bla bla bla. Mysleli jsme si taky, že jsme výjimka, že jsme mimořádní, že naše lékařské centrum bude vážně něco, a třeba právě tahle neochvějná víra v to, že jsme mimořádní, že jsme výjimka, nás všechny nakonec vždycky přiměje ráno vstát.

Není to v pořádku. Ani v nejmenším, pokračuje Tore, mohl si toaletní papír namočit a otřít se opatrně. A možností měl víc. Mohl si tamhle naproti v obchůdku 7-Eleven koupit vlhčené ubrousky a před návštěvou je použít. Neudělal ale ani jedno. A jestliže je schopný vystrčit zadek špinavý od čerstvých výkalů do tváře člověku, kterého nezná, čeho je schopný ještě? Co dalšího skrývá, jaká další tajemství tenhle muž má?

Dalo by se říct, že to začalo onoho pátečního večera přesně před rokem, ačkoli leccos napovídá, že to propuklo dávno předtím, že to, co se rozběhlo v ten pátek, bylo jen jedním bodem ve velké a rozsáhlé síti vláken a spojení vedoucích do všech směrů. Přesto to začalo takhle, naprosto konkrétně, ležela jsem na pohovce a klepla na ikonu na mobilu uprostřed toho, o čem jsem se domnívala, že to je normální všední den v normálním životě. Po těch dlouhých letech, která jsem strávila jako praktická lékařka, jsem měla vědět, že žádný normální

všední den neexistuje a že neexistuje ani normální život.

No ne, pomyslela jsem si poté, co se mi na displeji objevila Bjørnova tvář, on ještě žije? Nemluvila jsem s ním skoro třicet let. Pod jeho snímkem byla jakási ikona a já s mobilem v jedné ruce a se sklenicí vína v druhé – sklenicí o velikosti akvarijní koule pro zlatou rybičku, kterou jsem si pořídila proto, abych nemusela lhát víc, než bylo nutné, kdykoli jsem pacientům říkala, že *je zdravé dát si sklenku vína denně, já to tak taky dělám* – jsem na tu ikonu ťukla, protože v tu dobu jsem nevěděla, že když se vám na displeji objeví „Koho možná znáte“ a vy na ikonu pod snímkem ťuknete, přidáte si dotyčného jako přítele a aktivně mu tím pošlete *žádost o přátelství*. Věděla jsem toho tehdy o facebooku a sociálních sítích tak málo, že jsem si myslela, že iniciativu projevil Bjørn, že to on se chce se mnou přátelit. Až když na mě vyskočila zpráva „Bjørn přijal vaši žádost o přátelství“, došlo mi, co se stalo, jenže to už bylo pozdě.

Následně mi dorazil obrázek mávající ruky doprovázený slovy „Bjørn vám mává“. Mávající ruka se pohybovala trhavě, a jenom abych ji přiměla v mávání ustát, klepla jsem na „Zamávat zpátky“.

Takže tys kontaktovala jeho, říká Tore, tys udělala první krok, tys ho oslovila?

Tore se tváří, jako by to nevěděl. V hlase mu zaznívá předstíraný údiv. Zpočátku jsem se pokoušela si namlouvat, že Tore je mírná, otcovská postava, jakýsi starý moudrý kněz, ale zas a znovu mi dochází, že mu nejde o mé dobro.

Ovšem já to takhle nemyslela. Bylo to nedorozumění.

Mohla jsi ho ignorovat, namítá Tore. Mohla jsi tu mávající ruku ignorovat.

Proč? Když už jsem si ho přidala jako přítele, bylo by divné, kdybych mu nezamávala zpátky.

Mohla ses tvářit, že o sociálních sítích nemáš páru, což v té době byla pravda. Tebe ale přemohla zvědavost. V hloubi duše jsi byla na Bjørna zvědavá a chtěla jsi vědět, jak se mu vede, a jeho rychlá odezva, jako by tam v pozoru čekal na znamení od tebe třicet let, v tobě vzbudila podezření a ty sis pomyslela: Řeší v životě nějaký problém. A taky ses chtěla přesvědčit, jestli máš pravdu. Závěr: Doplatilas na svoji ješitnost, protože jsi potřebovala zjistit, jestli máš pravdu.

Jenže kdybych mu nezamávala, působilo by to nezdravě. Byli jsme dva lidé středního věku, kteří spolu před třiceti lety rok chodili, nic víc. Ti, kterými jsme byli tehdy, už dávno neexistovali, mimo jiné proto, že veškeré buňky v těle se každý sedmý rok obnovují. A jak jsem mohla vědět, co se stane? Každý z nás má nějakou slabinu, slepou skvrnu, mrtvý úhel, nestřežené místo. Místo, o kterém nemáme ani tušení, dokud nám do něj někdo nezasadí ránu, a pak už je pozdě.

Tore neodpovídá.

Samozřejmě jsem měla Bjørna od první chvíle ignorovat, měla jsem ignorovat všechny jeho zprávy a všechny mávající ruce, ale to jako bych po srážce s opilým řidičem ochrnula od pasu dolů a poté prohlásila: Neměla jsem ten den chodit ven. V takovém případě by člověk vůbec nemohl vstát z postele. Potom by musel nechat závěsy zatažené, vytáhnout ze zásuvek všechny zástrčky a neotevírat, když někdo zazvoní.

Některé starší pacientky na mě měly poté, co jsem se představila a sdělila jim, jaké vyšetření

je čeká, jedinou otázku a ta zněla vždycky stejně:

„Kdy přijde doktor?“

Abych je neuváděla do rozpaků, odpovídala jsem jim s úsměvem:

„Já jsem doktorka.“

A ony na to:

„Ano, ano, ale kdy přijde doktor?“

Pacienti tady v lékařském centru vědí, že doktor jsem tu já. Mám svoji ordinaci s dveřmi, které se dají zavřít a zamknout. Pacienti tvoří průřez obyvatelstvem, neustále se mění a v závislosti na povětrnostních podmínkách a stavu vozovky s nimi vycházím snadno nebo obtížně. Ale především jich je spousta a jsou různí a každý z nich jako jednotlivec nade mnou nemá žádnou moc.

Jako praktická doktorka navíc nepřicházím přímo do styku s kolegy. Nemusím s nimi ani chodit na oběd. Můžu klidně zůstat v ordinaci a pít si jahodové mléko, které momentálně představuje moji hlavní výživu, s výjimkou jednoho pomeranče denně, a navíc určitého druhu šťávy jménem Fruktfest, která je plná umělých sladidel a jiných chemikálií. Jezte čerstvé domácí jídlo, nabádám pacienty. Říkat takové věci je fajn. Zvolněte a buďte spokojení – ta slova a tyhle věty jednoho zahřejí u srdce. Ve fantazii dbám svých vlastních rad a doporučení, ale ve skutečnosti tu do sebe liju jahodové mléko a Fruktfest. Sneseme víc, než si myslíme. Někteří moji pacienti pokrývají denní potřebu kalorií výhradně konzumací tuku, soli a alkoholu v různých kombinacích. Tudíž by neměli držet po kupě, a přesto drží.

Jako pacient, který přichází na řadu teď.

Tlustoch, jak si sám říká, se vkolébá do dveří v rozedraných sešlapaných botách. Je to stará známá firma a dneska si stěžuje na bolest v koleni. Chce se mi odpovědět, že na tom, že ho bolí koleno, není nic zvláštního, zvláštní je, že je naživu, vždyť Tlustochovi je šedesát a váží sto šedesát kilo, a dvě vteřiny poté, co se přivalí do ordinace, čpí celá místnost nikotinem a alkoholem, které prošly lidským tělem. Tlustoch sotva dokáže chodit bez pomoci a se zaduněním dosedá na židli. Požaduje analgetika, rozbor krve, MR, EKG, rentgen, operaci, má stovky neduhů, na které bere tisíce léků, kvůli nimž má miliony vedlejších účinků, na něž musí zase brát miliardy dalších léků.

Prohlašuje, že potřebuje pomoc, přitom o pomoc nestojí. Hodlá jen pokračovat v tom svém šíleném životním stylu, a to s jakousi podivnou žhnoucí radostí nebo snad pomstychtivostí, chce klesnout do té mizérie ještě hlouběji, chce být ještě mimořádnějším případem, nad nímž by si ještě víc lidí lámalo hlavu.

Celé ty roky, co chodí ke mně, mu říkám, že musí přestat kouřit a pít a přejídat se a musí se začít hýbat atd. atd., a on pokaždé přikyvuje, jako by to slyšel poprvé. Přitom chce, abych já supěla, namáhala se a potila ve snaze pohnout jeho obřím tělem, a pak se chce tvářit, že tu hru hraje se mnou, ale zároveň se úplně uvolní a vychutnává si mě, jak se mořím, nasává to jako lásku, poněvadž to vlastně láska je, taková láska a pozornost, jaká mu možná v životě chybí, ale možná taky ne. V zásadě se Tlustoch zdá být se svou existencí dost spokojený. V tom stále opotřebovanějším těle se skrývá překvapivě veselý chlapík. Ani bolavá kolena, cirhóza jater, CHOPN, astma, artróza, vyhřezlé ploténky, krevní sraženiny, infarkt myokardu nebo

veliký zhoubný nádor tlustého střeva mu nekazí náladu a v jednu chvíli se začne smát svým vlastním formulacím tak hlasitě, až musí vytáhnout inhalátor.

A tak tam sedíme a odříkáváme svoje repliky. Já se tvářím, že nevím, jak žije, on se tváří, že poslouchá, co mu povídám, a poslední minuty jsem já totálně mimo. A protože jsem byla tak mimo, protože jsem myslela na Bjørna a na to všechno, co se odehrálo během posledního roku, přestala jsem dávat pozor a ústa mi musela promluvit sama od sebe, jelikož atmosféra se změnila, Tlustoch se na židli narovnal a zírá na mě s pusou dokořán.

Snažím se převinout záznam zpátky, vybavit si podle ozvěny v místnosti, co jsem odpověděla na Tlustochovu klasickou repliku o tom, že teď už přestane kouřit – tradičně ji pronesl tak, jako by ji nikdy předtím neřekl, jako by ji neříkal při každé své návštěvě, aby mě povzbudil, jako psovi mi hází kousky masa, aby mě nalákal do hry – a mně se teď vybavuje, že místo abych jako obvykle odpověděla *ano, to byste měl, můžu vám doporučit spolehlivou odvykací kúru* atd. atd., opáčila jsem: „Občas je potřeba se trochu rozmazlovat. Na to člověk nesmí zapomínat.“

Někdy bývá těžké si udržet víru v posun a v to, že moje snažení má cenu, a za mimořádně pochmurných dní se vidím jako uklízečka, která v nejlepším případě dokáže vysmýčít aspoň jeden koutek, a přitom následující ráno zjistí, že je ten koutek zase celý zaneřáděný.

Jenom za letošek absolvoval Tlustoch nějakých patnáct dvacet různých procedur a vyšetření a operací v nemocnici. Nevím přesně, kolikrát jsem tohohle muže někam poslala a kolikrát jsem mu podepsala žádanku, a v hloubi duše mě často napadalo, ať si to takhle vede dál. Beztak mě nikdy neposlechne.

Klidně se uchlastejte, Tlustochu, užerte se k smrti, chcípněte při srání, tlačte na hajzlu tak, až vám prasknou střeva, tak, jak to prý bylo s Elvisem. Prokažte svému zmučenému tělu a celé společnosti službičku a ukončete to. Na druhou stranu je div, že jste pořád naživu. Je to zázrak, který dokládá, že žijete naprosto správně. Běžte domů, dejte si pohov a rozmazlujte se.

Kolikrát jsem tohle volala v kuchyni v Grendě na Axela, ale Tlustochovi jsem to samozřejmě nikdy přímo neřekla, až doteď. Protože jsem to však na Axela volala tak často, byly ty věty nachystané, naleštěné, natrénované, připravené k použití.

Nedávno jsem četla, že tvrdý alkohol pomáhá proti Alzheimeru, takže na vašem místě bych pila víc tvrdého. Jen do sebe nezapomeňte lít i dost piva, a to nejlépe točeného, jelikož pivo, jak známo, obsahuje vitamín B.

Co jsem řekla ještě? Naslouchám ozvěně v místnosti.

Skočte si cestou domů do mekáče a dejte si trojitý burger, dvojité hranolky a mléčný shake, to byste teď vážně měl udělat. Zasloužíte si je.

Vstávám a napřahuju ruku. Così ve mně se už nedokáže udržet, nedokáže situaci zachránit.

„Domluvíme se tak? Fajn, v tom případě se mějte a hodně štěstí!“

Vystrkávám ho z ordinace. Vydá jakýsi hrdelní zvuk, ale kromě toho ten jinak mnohmluvný muž neřekl za poslední minutu ani ň.

Co Hippokratova přísaha, nadhazuje Tore, jakmile dveře zaklapnou. V hlase mu zní rozčilení. Už se to bortí. Už se to bortí.